

Complexnummer: 514849

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Kerkcomplex

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

514850, 514851

Woonplaats

Warstiens

Gemeente

Leeuwarden

Provincie

Friesland

Hoofdadres van hoofdobject

Buorren 5, 9004 XW Warstiens

Complexomschrijving

Inleiding

De KERK, die in 1882 door de aannemer R.K. Sybrandy werd gebouwd, is een ontwerp in Eclectische stijl van de Leeuwarder architect H.H. Kramer.

De kerk vervangt een middeleeuwse kerk ter plaatse; de traditionele oost-west oriëntatie is daarbij volledig omgekeerd. Bij de sloop van de oude kerk is een van de twee luidklokken, namelijk die uit 1252 verkocht. Deze bevindt zich tegenwoordig in het Rijksmuseum te Amsterdam. De vervangende klok werd tijdens de Tweede Wereldoorlog uit de toren genomen en keerde na de oorlogshandelingen niet terug. Daarvoor in de plaats kwam een luidklok, gegoten bij Jacobus van Bergen te Heiligerlee.

Omschrijving

De kerk heeft een eenvoudige plattegrond: de kerkzaal is vijf raamtraveeën diep, heeft een driezijde sluiting aan de westzijde en een toren aan de oostzijde. Het muurwerk is opgetrokken in bruine baksteen, verlevendigd met gele baksteen in tectonische elementen, zoals banden en blokken in de streklagen boven de vensters en in de deuromlijsting. Het metselwerk is uitgevoerd in staand verband met een knipvoeg. Het schip heeft een zadeldak met driezijdige sluiting, gedekt met leien in maasdekking; op de nok een smeedijzeren crête; bakgoot op het muurwerk en op het buitenboeibord; elkaar overlappende leien met één afgesloten hoek.

De gevels van de kerk zijn horizontaal geleed door een trasraam met een hardstenen plint en een borstwering met een beroete band van vier steenlagen. Deze wordt beëindigd door een geprofileerde lijst die gelijktijdig afzaat is van de vensters, waarvan de hoogte correspondeert met de versnijding van de steunberen. Het opgaande muurwerk wordt ter hoogte van de geboorte van de rondbogen van de vensters onderbroken door een omgaande lijst van de staande streklaag in zaagtandprofiel. Aan de onderzijde van deze streklaag bevindt zich één laag van beroete baksteen en aan de bovenzijde drie lagen gele baksteen die ook bloksgewijs in de omlijsting van de rondboogvensters zijn opgenomen. De gevel wordt beëindigd door strek- en rollagen in een getande uitkraging en decoratief metselwerk in gele baksteen.

De gevel wordt verticaal geleed door eenmaal versneden steunberen en aan de oostzijde een overhoekse steunbeer met geprofileerde, hardstenen afdekplaten. De westgevel heeft een afdeklijst met een klimmend boogfries. Elke travee heeft een rondboogvenster met tweelichts-vensters en gekleurd glas-in-lood met geometrische randversieringen en ijzeren voorzetramen. In de meest oostelijke travee zijn alle ramen opgedeeld in tweelichts onder- en bovenramen.

De toren aan de oostzijde van de kerk verjongt éénmaal. De eerste geleiding van de toren, tot aan de gootlijn van de kerkzaal, volgt globaal de indeling van de gevels van de kerkzaal; de steunberen op de hoeken van de toren versnijden echter tweemaal. Aan de oostzijde een porte brisée met gesneden deurkalf en een rondboog bovenlicht. De deur heeft een geblokte, bakstenen omlijsting met een hardstenen sluitsteen. Rechts naast de deur is een ingekerfde baksteen met de inscriptie: S.d.B. / 1882 //, de initialen van kerkvoogd S. De Boer die de eerste steen heeft gelegd. Boven de deur is een eenvoudig vierlichtsraam met een rollaag in een spaarveld; aan de beide zijgevels rondboog spaarvelden. Het spaarveld aan de oostzijde is opengebrouwen met een tweelichtsraam en gekleurd glas-in-lood; de spaarvelden in de zijgevels van de toren zijn blind en verlevendigd door strooikruisjes in gele baksteen in het staand verband. In de afsluiting van de spaarvelden een ronde, metalen wijzerplaat. De eerste torengleding wordt afgesloten door een boogfries in een rollaag van gele baksteen met een cordonlijst en gelijktijdig afzaat van de galmgaten. Daarboven, in de tweede torengleding, is een klokkenzolder met aan vier zijden dubbele galmopeningen in spaarvelden. De toren wordt afgesloten met een getande uitkraging en een ingesnoerde, achtkante spits belegd met leien in maasdekking en bekroond door een appel met torenkruis en een weerhaan. Aan de oostzijde een kleine houten dakkapel. Het INTERIEUR van de kerk bestaat uit een portaal met zijruimten en de kerkzaal met orgelgalerij. Tot de waardevolle interieuronderdelen uit de bouwtijd behoren onder meer preekstoel, doophek, herenbanken en een orgel; in de toren een luidklok uit 1607. In het portaal liggen vloertegels in een blokpatroon (geel en zwart), de lambrizing is betegeld met tegels van de firma Van Hulst uit Harlingen; de tegels hebben een blauwe decoratie van een vierpasmotief met klavers. Aan de zijwanden hardstenen gedenkplaten met inscripties in goud: AAN DEN KERBOUW / IS DEN 4E AUGUSTUS 1882 / DEN EERSTEN STEEN / GELEGD DOOR / S.J. DE BOER. / ONTWORPEN DOOR / H.H. KRAMER, ARCH: / TE LEEUWARDEN. / GEBOUWD DOOR / R.K. SYBRANDY / VAN WIRDUM. // en op de andere plaat de namen van de predikant, drie kerkvoogden, waaronder S. de Boer, en drie notabelen. De deuren naar de zijruimten hebben glaspanelen met glas-in-lood van gekleurd en geëts glas. Een porte brisée leidt naar de kerkzaal. De wanden van de kerkzaal zijn geleed door gepleisterde muurstijlen op consoles met acanthusbladeren, een composiet-kapiteel en een kroonlijst. Daarop rust een gedrukt, gepleisterd tonggewelf met drie trekstangen; op de gewelfribben palmetten; drie ventilatieroosters. De kansel is halfrond gesloten en heeft een kraalhouten lambrizing. De preekstoel rust op een korte zuil met teerlingkapiteel waarin het Christusmonogram is gesneden en heeft een dubbele opgang zonder deurtjes in de kuip; op de trappaal een vlamspot en een balustrade met gedraaide spijlen. Het getuide klankbord heeft een koepelachtige

opbouw, bekroond met een vlampot. Binnen het eenvoudig doophek met panelen en draaihek met smeedijzeren paneeltjes staan aan weerszijden gesloten kerkeradsbanken. Buiten het doophek staan aan weerszijden twee overhuifde herenbanken met een gesloten voorbank; de overhuiving wordt gedragen door zuilen met teerlingkapitelen. De kerkbanken aan weerszijden van het middenpad hebben deurtjes; op de wangstukken van de lessenaars en op het front van de voorste lessenaar gecanneleerde pilasters. Aan de oostzijde van de kerkzaal is de orgelgalerij. Het front en de balustrade zijn ontworpen door H.H. Kramer. De orgelkas staat ingeklemd tussen een arcadenwand met gordijnroeden op een balustrade; de deelzuiltjes hebben een teerlingkapiteel en bovenop een crète van zink. De orgelkas heeft drie torens, waarvan twee worden bekroond door bazuinende putti vervaardigd door S. Veenstra, en de middentoren met een harp. Het orgelinstrument is een éénklaviersinstrument met een combinatie-lade, in 1883 gemaakt door de fa. Bakker en Timmenga uit Leeuwarden. Het is een van de vroege werken van de firma en werd in 1884 afgeleverd.

De kleurstelling van het kerkinterieur is oorspronkelijk: de kerk is in eiken-imitatie uitgevoerd door W.P. Zeldenrust uit Opeinde; het orgel is uitgevoerd in palissander-imitatie door W.P. Zeldenrust en diens zoon P.W. Zeldenrust.

In de toren een 19de-eeuws mechanisch uurwerk. Op de klokkenzolder hangen twee luidklokken boven elkaar in de klokkestoel. De oudste klok dateert uit 1607 en is gegoten door G. Gregori. De knoop is versierd met karyatidefiguren; op de mantel namen van personen "IN DE DORPE WARSTEYNS" en "GREGORIUS HALLENSIS MF ANNO 1607".

De kapconstructie bestaat uit een variant op de sporenkap met hangwerk. Aan de spantbenen zijn de schenkelspanten van het gewelf bevestigd.

Waardering

De kerk die in 1882 door de aannemer R.K. Sybrandy werd gebouwd naar een ontwerp in Eclectische stijl van de Leeuwarder architect H.H. Kramer is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- vanwege de afwijking van de traditionele oriëntatie van een kerkgebouw,
- vanwege het bijzondere belang van het gebouw binnen het oeuvre van de architect H.H. Kramer, die zowel het gebouw als de orgelkas en mogelijk het andere meubilair ontwierp,
- vanwege de hoge mate van esthetische kwaliteit van het ontwerp,
- vanwege het bijzondere materiaalgebruik, de ornamentiek en het kleurgebruik van onderdelen van de kerk,
- als beeldbepalend element voor het aanzien van het dorp,
- vanwege de zeer hoge mate van architectonische en visuele gaafheid van zowel het exterieur als het interieur van het kerkgebouw,
- vanwege de zeer hoge mate van gaafheid van de kerk in relatie tot de structurele gaafheid van het dorp en de landschappelijke omgeving,
- vanwege de zeer hoge mate van zeldzaamheid op provinciaal niveau van gaafheid van de hierboven genoemde criteria.

Monumentnummer*: 514850

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 februari 2000
Kadaster deel/nr: 9915/4

Complexnummer

514849

Complexnaam

Kerkcomplex

Woonplaats*

Warstiens

Gemeente*

Leeuwarden

Provincie*

Friesland

Straat*

Buorren

Nr*

5

Toev.*

Postcode*

9004 XW

Woonplaats*

Warstiens

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Warrega

Sectie*

C

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

115

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

De KERK, die in 1882 door de aannemer R.K. Sybrandy werd gebouwd, is een ontwerp in Eclectische stijl van de Leeuwarder architect H.H. Kramer.

De kerk vervangt een middeleeuwse kerk ter plaatse; de traditionele oost-west oriëntatie is daarbij volledig omgekeerd. Bij de sloop van de oude kerk is een van de twee luidklokken, namelijk die uit 1252 verkocht. Deze bevindt zich tegenwoordig in het Rijksmuseum te Amsterdam. De vervangende klok werd tijdens de Tweede Wereldoorlog uit de toren genomen en keerde na de oorlogshandelingen niet terug. Daarvoor in de plaats kwam een luidklok, gegoten bij Jacobus van Bergen te Heiligerlee.

Omschrijving

De kerk heeft een eenvoudige plattegrond: de kerkzaal is vijf raamtraveeën diep, heeft een driezijdige sluiting aan de westzijde en een toren aan de oostzijde. Het muurwerk is opgetrokken in bruine baksteen, verlevendigd met gele baksteen in tectonische elementen, zoals banden en blokken in de streklagen boven de vensters en in de deuromlijsting. Het metselwerk is uitgevoerd in staand verband met een knipvoeg. Het schip heeft een zadeldak met driezijdige sluiting, gedekt met leien in maasdekking; op de nok een smeedijzeren crête; bakgoot op het muurwerk en op het buitenboeibord; elkaar overlappende leien met één afgesnuten hoek.

De gevels van de kerk zijn horizontaal geleed door een trasraam met een hardstenen plint en een borstwering met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

een beroete band van vier steenlagen. Deze wordt beëindigd door een geprofileerde lijst die gelijktijdig afzaat is van de vensters, waarvan de hoogte correspondeert met de versnijding van de steunberen. Het opgaande muurwerk wordt ter hoogte van de geboorte van de rondbogen van de vensters onderbroken door een omgaande lijst van de staande streklaag in zaagtandprofiel. Aan de onderzijde van deze streklaag bevindt zich één laag van beroete baksteen en aan de bovenzijde drie lagen gele baksteen die ook bloksgewijs in de omlijsting van de rondboogvensters zijn opgenomen. De gevel wordt beëindigd door strek- en rollagen in een getande uitkraging en decoratief metselwerk in gele baksteen.

De gevel wordt verticaal geleed door eenmaal versneden steunberen en aan de oostzijde een overhoekse steunbeer met geprofileerde, hardstenen afdekplaten. De westgevel heeft een afdeklijst met een klimmend boogfries. Elke travee heeft een rondboogvenster met tweelichts-vensters en gekleurd glas-in-lood met geometrische randversieringen en ijzeren voorzetramen. In de meest oostelijke travee zijn alle ramen opgedeeld in tweelichts onder- en bovenramen.

De toren aan de oostzijde van de kerk verjongt éénmaal. De eerste geleding van de toren, tot aan de gootlijn van de kerkzaal, volgt globaal de indeling van de gevels van de kerkzaal; de steunberen op de hoeken van de toren versnijden echter tweemaal. Aan de oostzijde een porte brisée met gesneden deurkalf en een rondboog bovenlicht. De deur heeft een geblokte, bakstenen omlijsting met een hardstenen sluitsteen. Rechts naast de deur is een ingekerfde baksteen met de inscriptie: S.d.B. / 1882 //, de initialen van kerkvoogd S. De Boer die de eerste steen heeft gelegd. Boven de deur is een eenvoudig vierlichtsraam met een rollaag in een spaarveld; aan de beide zijgevels rondboog spaarvelden. Het spaarveld aan de oostzijde is opengeboken met een tweelichtsraam en gekleurd glas-in-lood; de spaarvelden in de zijgevels van de toren zijn blind en verlevendigd door strooikruisjes in gele baksteen in het staand verband. In de afsluiting van de spaarvelden een ronde, metalen wijzerplaat. De eerste torengleding wordt afgesloten door een boogfries in een rollaag van gele baksteen met een cordonlijst en gelijktijdig afzaat van de galmgaten. Daarboven, in de tweede torengleding, is een klokkenzolder met aan vier zijden dubbele galmopeningen in spaarvelden. De toren wordt afgesloten met een getande uitkraging en een ingesnoerde, achtkante spits belegd met leien in maasdekking en bekroond door een appel met torenkruis en een weerhaan. Aan de oostzijde een kleine houten dakkapel. Het INTERIEUR van de kerk bestaat uit een portaal met zijruimten en de kerkzaal met orgelgalerij. Tot de waardevolle interieuronderdelen uit de bouwtijd behoren onder meer preekstoel, doophek, herenbanken en een orgel; in de toren een luidklok uit 1607. In het portaal liggen vloertegels in een blokpatroon (geel en zwart), de lambrisering is betegeld met tegels van de firma Van Hulst uit Harlingen; de tegels hebben een blauwe decoratie van een vierpasmotief met klavers. Aan de zijwanden hardstenen gedenkplaten met inscripties in goud: AAN DEN KERBOUW / IS DEN 4E AUGUSTUS 1882 / DEN EERSTEN STEEN / GELEGD DOOR / S.J. DE BOER. / ONTWORPEN DOOR / H.H. KRAMER, ARCH: / TE LEEUWARDEN. / GEBOUWD DOOR / R.K. SYBRANDY / VAN WIRDUM. // en op de andere plaat de namen van de predikant, drie kerkvoogden, waaronder S. de Boer, en drie notabelen. De deuren naar de zijruimten hebben glaspanelen met glas-in-lood van gekleurd en geëts glas. Een porte brisée leidt naar de kerkzaal. De wanden van de kerkzaal zijn geleed door gepleisterde muurstijlen op consoles met acanthusbladeren, een composiet-kapiteel en een kroonlijst. Daarop rust een gedrukt, gepleisterd tongewelf met drie trekstangen; op de gewelfribben palmetten; drie ventilatieroosters.

De kanselnis is half rond gesloten en heeft een kraalhouten lambrisering. De preekstoel rust op een korte zuil met teerlingkapiteel waarin het Christusmonogram is gesneden en heeft een dubbele opgang zonder deurtjes in de kuip; op de trappaal een vlamspot en een balustrade met gedraaide spijlen. Het getuide klankbord heeft een koepelachtige

opbouw, bekroond met een vlampot. Binnen het eenvoudig doophek met panelen en draaihek met smeedijzeren paneeltjes staan aan weerszijden gesloten kerkenraadsbanken. Buiten het doophek staan aan weerszijden twee overhuifde herenbanken met een gesloten voorbank; de overhuiving wordt gedragen door zuilen met teerlingkapitelen. De kerkenbanken aan weerszijden van het middenpad hebben deurtjes; op de wangstukken van de lessenaars en op het front van de voorste lessenaar gecanneleerde pilasters. Aan de oostzijde van de kerkzaal is de orgelgalerij. Het front en de balustrade zijn ontworpen door H.H. Kramer. De orgelkas staat ingeklemd tussen een arcadenwand met gordijnroeden op een balustrade; de deelzuiltjes hebben een teerlingkapiteel en bovenop een crète van zink. De orgelkas heeft drie torens, waarvan twee worden bekroond door bazuinende putti vervaardigd door S. Veenstra, en de middentoren met een harp. Het orgelinstrument is een éénklaviersinstrument met een combinatie-lade, in 1883 gemaakt door de fa. Bakker en Timmenga uit Leeuwarden. Het is een van de vroege werken van de firma en werd in 1884 afgeleverd.

De kleurstelling van het kerkinterieur is oorspronkelijk: de kerk is in eiken-imitatie uitgevoerd door W.P. Zeldenrust uit Opeinde; het orgel is uitgevoerd in palissander-imitatie door W.P. Zeldenrust en diens zoon P.W. Zeldenrust.

In de toren een 19de-eeuws mechanisch uurwerk. Op de klokkenzolder hangen twee luidklokken boven elkaar in de klokkendoel. De oudste klok dateert uit 1607 en is gegoten door G. Gregori. De knoop is versierd met karyatidefiguren; op de mantel namen van personen "IN DE DORPE WARSTEYNS" en "GREGORIUS HALLENSIS MF ANNO 1607".

De kapconstructie bestaat uit een variant op de sporenkap met hangwerk. Aan de spantbenen zijn de schenkelspanten van het gewelf bevestigd.

Waardering

De kerk die in 1882 door de aannemer R.K. Sybrandy werd gebouwd naar een ontwerp in Eclectische stijl van de Leeuwarder architect H.H. Kramer is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- vanwege de afwijking van de traditionele oriëntatie van een kerkgebouw,
- vanwege het bijzondere belang van het gebouw binnen het oeuvre van de architect H.H. Kramer, die zowel het gebouw als de orgelkas en mogelijk het andere meubilair ontwierp,
- vanwege de hoge mate van esthetische kwaliteit van het ontwerp,
- vanwege het bijzondere materiaalgebruik, de ornamentiek en het kleurgebruik van onderdelen van de kerk,
- als beeldbepalend element voor het aanzien van het dorp,
- vanwege de zeer hoge mate van architectonische en visuele gaafheid van zowel het exterieur als het interieur van het kerkgebouw,
- vanwege de zeer hoge mate van gaafheid van de kerk in relatie tot de structurele gaafheid van het dorp en de landschappelijke omgeving,
- vanwege de zeer hoge mate van zeldzaamheid op provinciaal niveau van gaafheid van de hierboven genoemde criteria.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk

Monumentnummer*: 514851

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 februari 2000
Kadaster deel/nr: 9915/4

Complexnummer

514849

Complexnaam

Kerkcomplex

*Woonplaats**

Warstiens

*Gemeente**

Leeuwarden

*Provincie**

Friesland

*Straat**

Buorren

*Nr**

5

*Toev.**

*Postcode**

9004 XW

*Woonplaats**

Warstiens

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Warrega

*Sectie**

C

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

115

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding

De toegang tot het kerkhof wordt gevormd door een sierlijk ijzeren HEK; op de flank van de kerkterp staat een BAARHUISJE. Beide zijn in 1882 gelijktijdig met de bouw van de kerk (apart monumentnummer 514850) gerealiseerd. Het kerkhof is volledig omgeven door een fraaie lindenhaag en leilinden. De graven zijn van lokaal-genealogisch belang en worden niet van rijkswege beschermd. Bij recentelijk onderhoud zijn van het baarhuisje het overstek met sierspant en de goten verwijderd, waardoor het aan architectonische waarde heeft ingeboet. Dit verlies is niet onherstelbaar. De betekenis van beide onderdelen voor het complex rechtvaardigt de bescherming van rijkswege.

Omschrijving

Het HEK tot het kerkhof is van gietijzer en bestaat uit drie achzijdige hekstijlen met een dubbel draaihek, een enkel draaihek en een vleugelstuk. Op de hekstijlen een ingezwenkte afdekplaat met bol. Het hek is aan de bovenzijde gebogen en versterkt met dooreengevlochten cirkelsegmenten. De lange spijlen zijn versierd met opengewerkte punten; de korte tussenspijlen hebben eenvoudige lanspunten. Ten noordoosten van de kerk staat een BAARHUISJE. De plattegrond is rechthoekig; het opgaande muurwerk op een beroete plint bestaat uit bruine baksteen verlevendigd met twee lagen gele baksteen. In de lange gevels bevindt zich aan elke zijde een gietijzeren ventilatierooster. Het zadeldak is belegd met zwart geglazuurde Lucas IJsbrandspannen. In de oostgevel is een getoogde porte brisée, paneeldeuren, onder een gele bakstenen rollaag.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

Het toegangshek en het baarhuisje, beide uit 1882, zijn van algemeen architectuurhistorische belang:

- als contemporaine en essentiële onderdelen van het complex,
- vanwege de redelijke mate van gaafheid van de objecten,
- vanwege de structurele en visuele gaafheid van de onderdelen in relatie tot het complex.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Baarhuisje

Begraafplaatshek